

## Literaturanmeldelser.

**Geographical Positions constructed by Axel Staggemeier.** Under denne Titel har Oberstløjtnant *Axel Staggemeier* i 1893 begyndt Udgivelsen af et betydeligt Kortværk, et Atlas, der ialt skal bestaa af 25 Blade, af hvilke 14 hidtil ere udkomne, medens de øvrige snart ville følge efter. Kortene omfatte den hele Jordoverflade, gjengiven dels paa 5 Oversigts- eller Generalkort, dels paa 20 specielle Blade i den dobbelte Størrelse.

To af Oversigtskortene vise Jordoverfladen, Land og Hav, omkring Nordpolen indtil  $30^{\circ}$  n. Brede, samt Land og Hav omkring Sydpolen med Begrænsning  $30^{\circ}$  s. Brede, fremstillede i en perspektivisk Polarprojektion. De øvrige tre Oversigtskort gjengive i Mercators Projektion Jordoverfladen mellem  $45^{\circ}$  n. og  $45^{\circ}$  s. Brede, delt i tre lige store Dele ved Meridianerne  $20^{\circ}$  Ø.,  $140^{\circ}$  Ø. og  $100^{\circ}$  V. for Greenwich, saaledes at de tre Blade fremstille henholdsvis den største Del af det atlantiske, det indiske og det stille Ocean, tillige med de Landomraader, der omslutte hvert især indenfor de angivne Meridianer og Paralleler.

Zonerne mellem  $30^{\circ}$  og  $45^{\circ}$  n. og s. Brede findes altsaa baade paa de Kort, der fremstille Omraaderne omkring Polerne, og paa dem, der fremstille Omraaderne omkring Ækvator.

Hvert Blad har en Størrelse af 56 ctm.  $\times$  54 ctm.

Som Værkets Titel angiver, har det været Forfatteren magtpaaliggende at give et særlig let og tydeligt Overblik over de enkelte geografiske Punktets Beliggenhed paa Jordkloden og tillige at fremstille alle Omraader i det samme indbyrdes Forhold, hvad Figur og Størrelse angaar, saa vidt som dette ifølge de valgte Projektionsmaader var muligt. De orografiske Forhold ere kun antydede og de politiske Grænselinjer udeladte, saa at Kortene fortrinsvis ere beregnede paa at danne et Grundlag for Studiet af den fysiske Geografi, forsaavidt som den beskæftiger sig med Jordklodens Form og Inddeling, og indrettede saaledes, at man med stor Lethed kan indtegne, hvad der ved et videre Studium eller til særlige, praktiske Formaal kan ønskes tilføjet, f. Ex., saaledes som Oberstløjtnanten selv angiver, Isotermer, isogone, isokline og andre Linjer af Betydning for Meteorologien og Studiet af de magnetiske Forhold paa Jordkloden, Grænser for Udbredelsen af forskellige Plante- eller Dyrearter og lignende, Havets Dybder, Havstrømninger, Sejlruter, et Skihs Sted fra Dag til Dag under Fart paa det aabne Hav o. s. v. Inddelingen af Bladene efter Oceanerne gjør Kortværket især anvendeligt i nautisk Retning.

De Tanker, som ligge til Grund for Kortværket, findes yderligere fremsatte i to Brochurer, der ledsage det:

- 1) *Notes sur l'enseignement de la géographie physique, au sujet de la publication de nouvelles cartes, par Axel Staggemeier, Lt. colonel. Copenhague, Lehmann & Stage, 1894.*

- 2) *Le millionième de la surface terrestre représenté comme une unité convenable pour l'estimation des étendues géographiques, par Axel Staggemeier, Lieut. col. Dedié aux écoles primaires. Copenhague, Lehmann & Stage, 1896.*

I den førstnævnte af disse Brochurer udtaler Forfatteren den Anskuelse, at der ret ofte ved Undervisningen i Geografi ikke tages tilstrækkeligt Hensyn til, hvad man i Almindelighed kalder matematisk Geografi, eller med andre Ord, at man vel meget forsømmer, hvad der angaar Jordkloden som et særligt Legeme med en vis Bevægelse omkring Solen, dens Inddeling ved Meridianer og Paralleler, de enkelte Punktets ved disse bestemte Beliggenhed m. m., endvidere, at Belæringen i disse Henseender bør bibringes Eleverne forud for den øvrige geografiske Stoffmængde og ved Anskuelse, hvorved en Globus i Begyndelsen er uundværlig, medens derimod, naar Undervisningen skrider videre frem, Kort blive mere anvendelige, forudsat at de give et saa nøjagtigt Billede som muligt med Hensyn til Formen, Udstrækningen og den gensidige Beliggenhed af Havene og Landene, og at de klart fremstille Jordens geometriske Inddelinger, saaledes at de enkelte Arealers Størrelse i Forhold til hele Jordoverfladen ikke tabes af Sigte.

I disse Anskuelser har Forfatteren vistnok hovedsagelig Ret, forsaavidt som Talen er om Elever, der ikke ere i den første Barnealder. Enhver, der har beskæftiget sig med geografiske Spørgsmaal, ved hvilke Afstande og Arealer spille en væsentlig Rolle, vil have erfaret, hvor vanskeligt det stundom kan falde at gjøre sig en klar Forestilling om disse ved Hjælp af de sædvanligt forekommende Kaart. Idet disse for en stor Del fremstille Landene efter de politiske Inddelinger, hyppigt i indbyrdes forskellig Maalestok og ikke sjældent tillige efter forskellige, for de enkelte Blade indbyrdes afvigende Projektionsmaader, forrykkes let Begreberne, saa at Oplysning om det faktisk rigtige i mange Tilfælde fremstiller sig næsten som en Opdagelse, i al Fald som en Overraskelse. Hvormange have saaledes, inden en samlet Fremstilling af Landene og Havene omkring Nordpolen blev almindeligere, og Opmærksomheden henleddes paa Sagen ved vor Tids hyppige Nordpolsfarter, haft en tydelig Forestilling om den gjensidige Beliggenhed af Landene i det nordlige Asien og det nordlige Amerika? Er det maaske ikke endnu kun faa, der have et klart Begreb om Størrelsen af Lande og Afstande i Verdensdelene udenfor Evropa, idet Kortene angaaende disse som oftest ere i hel andre Maalestokke, end Kortet over Evropa?

Man har vel undertiden forsøgt paa saadanne Kort at give Eleven et Begreb om Størrelsen af Omraaderne ved i Kortets Maalestok at fremstille til Sammenligning et eller andet evropæisk Areal, hvis Størrelse forudsættes indprentet Eleven. Man har vel ogsaa i den paa alle Kort ved det geografiske Net givne

Længde af en Meridiangrad eller flere et Middel til nogenlunde at finde sig til Rette for Afstandenes Vedkommende, men Brugen af disse eller andre Hjælpe-midler forudsætter en Beregning eller Vurdering, der let vil forekomme en Elev vel besværlig.

Der kunde maaske være Anledning til at drøfte, hvorvidt det ved Brugen af Kortene til almindelig Undervisning i Geografi tør anses for praktisk rigtigt, at de politiske Inddelinger ere udeladte. Dette vilde dog blive for vidtløftigt her. Der vil muligt ogsaa findes delte Meninger om Antageligheden af det i den anden af de før nævnte Brochurer fremsatte Forslag at angive Arealernes Størrelse i Millionte dele af den hele Jordoverflade, saaledes at f. Ex. Størrelsen af Landomraadet for Danmark udtryktes ved 75, for Frankrig ved 1052, for det europæiske Rusland ved 11568, for Europa ved 19082 o. s. v., Tal, der selvfølgelig uden Skade kunde afrundes. Eleven vilde herved have rene Forholdstal og vilde, ved at gaa ud fra disse og vide, at f. Ex. Danmarks Landomraade er 696 eller tilnærmelsesvis 700 geografiske Kvadrat-Kvadratmil, let kunne udfinde de andre Omraaders Størrelse ved Beregning; men det synes dog, som om Forholdet mellem de enkelte Omraaders Størrelse ikke mindre let stiller sig frem for Bevidstheden, naar Arealerne angives paa den sædvanlige Maade i Kvadratmil eller lignende, naar Elevens Opmærksomhed er henledet paa Sagen, og Eleven er gjort bekendt med hele Jordoverfladens Størrelse, udtrykt paa tilsvarende Maade. Det gjælder jo i det hele taget ved enhver Art Maaling, hvad enten man ved denne vil bestemme Afstande, Flademaal, Rumfang, Værdier eller andet, at man til Brug som Enhed søger at finde en Størrelse, som let kan opfattes og helst ved lang Tids Benyttelse er trængt ind i Mængdens Bevidsthed, og man vil vel som Regel, naar der ikke netop er Tale om meget smaa Størrelser, fremstille det maalte som værende saa eller saa mange Gange større end en vis, mindre Enhed, og ikke som værende saa eller saa mange Brøkdeler af en større.

I alle Tilfælde ville Kortene dog i og for sig afhjælpe en Mangel, idet de, med den Begrænsning, som er uadskillelig fra Opgaven at fremstille større Dele af en Overflade som Jordens paa en Plan, gjengive Arealer og Afstande paa en ret ensartet Maade. At de ere meget anbefalelige, synes ogsaa erkjendt ved, at de alt ere autoriserede til Brug i Navigationskolerne her i Landet. Yderligere har Generalmajor Zachariae i sin Afhandling „Notits om geografiske Kortprojektioner“, meddelt i Oversigt over D. K. D. Videnskabernes Selskabs Forhandlinger 1896, gjort Kortenes Fremstillingsmaader til Gjenstand for en Del af en almindeligere Undersøgelse og nærmere paavist, at der i Henseende til Bladenes Begrænsninger, ifølge de valgte Fremstillings- eller Projektionsmaader, er truffet et heldigt Valg, samt udtalt, at Atlasset er et vel gennemtænkt og konsekvent udført Arbejde.

Ved en nøjere Betragtning af de Blade, paa hvilke den perspektiviske Projektion er anvendt, vil det maaske ikke undgaa Opmærksomheden, at de enkelte

Land- (og Hav-) Omraader, især i Nærheden af den mod Ækvator vendende Rand, fremstille sig med et Omrids, der er noget forskjelligt fra, hvad man er vant til at se paa de sædvanlige Landkort, især naar disse kun angaa et forholdsvis mindre Omraade, f. Ex. den pyrenæiske Halvø, Italien eller Balkanhalvøen. Afstanden mellem to Punkter i Omridset viser sig nemlig forholdsvis større i Retning fra Vest til Øst end i Retning fra Nord til Syd, og Figurerne faa derved en lidt mere sammentrykt Form, end de have paa de nævnte Landkort og især paa en Globus. Denne Forskydning af Omridsene er dog uundgaelig i enhver af de bedst anvendelige Polarprojektioner, fordi Længden af en vis Meridianbue i dem viser sig kortere end et lige saa stort Stykke af en Parallelbue, og dette i desto højere Grad, jo mere man fjærner sig fra Polen. Afbigelsen kan saaledes ikke bebrejdes Udgiveren af Kortet; den er ikke særdeles stor og vil ikke være af videre Betydning ved Brugen af Atlasset.

Resultaterne af den senere Tids geografiske Opgaver skjønnes at være benyttede, og Udførelsen af Kortene, i Stentryk i det Hoffensbergske Etablissement i Kjøbenhavn, er tiltalende og klar.

Ved Gjengivelsen af Stednavnene er valgt den engelske og ikke den i Danmark almindeligt brugte Form af Hensyn til Kortenes Benyttelse ved de Søfarendes Undervisning. Sandsynligt vil dette bidrage til en videre Udbredelse af Kortene.

*Emil Madsen, Oberst.*

„Meteorologiske Observationer i Kjøbenhavn, bearbejdede af V. Willaume-Jantzen, Underbestyrer ved Meteorologisk Institut.“ Under ovenstaaende Titel er fra Meteorologisk Institut udgaaet et statistisk-meteorologisk Arbejde, der indeholder de vigtigste Resultater, som kunne uddrages af det for Haanden værende ret betydelige Observationsmateriale, efter at dette har været underkastet en omhyggelig Sigtning, ligesom tidligere statistiske Arbejder om dette Emne ere blevne reviderede med den Kritik, som Nutidens Forskning kræver.

Efter en kort Indledning, der omhandler tidligere Arbejder, gaar Forfatteren over til Behandlingen af Temperaturforholdene. De første for Statistiken brugelige Observationer ere anstillede af *Horrebow* paa Rundetaarn i 1768. Han begyndte vel sine Iagttagelser i 1751, men i de første Aar hang Termometret inde i et Værelse og angav altsaa ikke Temperaturen i det Frie. Observationerne fortsattes med nogle Afbrydelser til 1819. I den gamle botaniske Have var der imidlertid i 1814 paabegyndt Thermometeriagttagelser, som fortsattes til 1874. En tredje Iagttagelsesrække begyndte i 1860 paa Landbohøjskolen og fortsættes endnu. Som man vil se, ere Observationerne foretagne paa 3 forskjellige Stationer, der have befundet sig under meget ulige Omgivelser. Det blev derfor nødvendigt at reducere Iagttagelserne til en af Stationerne, hvilket ogsaa lod sig udføre, idet der heldigvis foretoges samtidige Observationer paa Rundetaarn og i botanisk Have i